

Scholen profileren

met een sportprofiel, gewoon doen want sport motiveert

Zolang de overheid de bestuursfilosofie hanteert van ‘deregulering en autonomie’ hebben scholen voor voortgezet onderwijs ruime mogelijkheden om zich te profileren. Scholen moeten zich houden aan de landelijke kerndoelen en eindtermen, maar zijn verder zelf verantwoordelijk voor de inrichting en vormgeving van het onderwijs. Er zijn de laatste jaren steeds meer scholen die kiezen voor een sportprofiel. Op deze scholen wordt het verplichte leergebied bewegen & sport (b&s)¹ bijvoorbeeld aangevuld met keuze-examenvakken op dit gebied, kunnen de leerlingen kiezen voor een sportklas en/of heeft de school een eigen sportvereniging.

Door: Hilde Bax

Inleiding en doelstelling

Motivatie geldt als mogelijkheidsvoorwaarde voor het leveren van prestaties. Volgens de Self-Determination Theorie (SDT) van Ryan en Deci (2000) is het belangrijk dat (leer)omgevingen kenmerken hebben die de intrinsieke motivatie niet verstoren. Er wordt vanuit gegaan dat jeugdigen van nature gemotiveerd zijn. Om de intrinsieke motivatie te behouden onderscheiden Ryan en Deci drie aspecten, te weten: ‘de behoefte aan competentie’, ‘de behoefte aan autonomie’ en ‘de behoefte aan sociale verbondenheid’. Het is nodig de leeromgeving zodanig in te richten dat deze behoeften door jeugdigen gerealiseerd kunnen worden. Nu wordt de vraag of meer sport en bewegen behoeften van competentie, autonomie en sociale verbondenheid stimuleert? Leidt meer sport en bewegen tot een betere motivatie voor sport en ook voor andere schoolactiviteiten? Daarbij moet gememoreerd worden dat de context, waarvan de leraar een belangrijk deel vormt, daarop veel invloed heeft (Stegeman, 2007). B&s is een regulier leergebied met inherente doelen, maar kan ook heel goed een rol vervullen in het kader van de algemene onderwijs- en opvoedingsdoelen van de school. Het gaat daarbij zowel om persoonlijke ontplooiing als om toerusting voor deelname aan de pluriforme samenleving (Bax, 2010, Brouwer et al., 2011). Al met al wordt het de hoogste tijd om te onderzoeken of meer en beter onderwijs in b&s en een veelzijdig sportaanbod vanuit school motivatieverhogend werkt voor leerlingen.

Zijn leerlingen die veel sporten en bewegen op en vanuit school ook meer intrinsiek gemotiveerd om te presteren in andere leergebieden? Wat zijn positieve indicatoren binnen de lessen b&s en de andere sportactiviteiten vanuit school voor grotere motivatie en meer plezier op school?

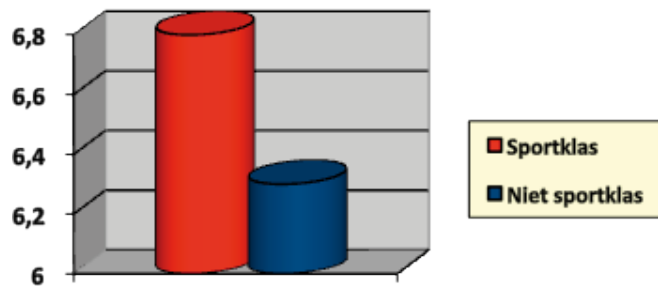
Methode

Het onderzoek richt zich in eerste instantie tot scholen met een sportprofiel in Amsterdam en omgeving waarmee de ALO Amsterdam samenwerkt. In de afgelopen twee jaar hebben enkele vierdejaars ALO studenten op een tweetal scholen, de Schoter Scholengemeenschap te Haarlem en het St. Nicolaaslyceum te Amsterdam, onderzocht of leerlingen van sportklassen een grotere motivatie hebben voor school en of dat te zien is in hun rapportcijfers. Na het bestuderen van relevante literatuur hebben deze studenten voor het achterhalen van de motivatie van de leerlingen voor school de gevalideerde prestatie-motivatietest van Hermans (2011) gebruikt. De Prestatie Motivatie Test voor Kinderen (PMT-K-2) is ontwikkeld voor gebruik bij kinderen vanaf groep 7 tot en met de 3^e klas van het voortgezet onderwijs. De test bestaat uit vier schalen (prestatie-motivatie, negatieve faalangst, positieve faalangst en sociale wenselijkheid) die tezamen een goed beeld geven van de beleving van de jeugdige met betrekking tot schoolse zaken (Hermans, 2011). De gemiddelde rapportcijfers van de leerlingen hebben zij uit Magister (veel gebruikt leerlingenvolgsysteem in het VO) gehaald. Verder is geprobeerd om de achtergrondvariabelen van niet-sportklas-leerlingen en sportklasleerlingen zoveel mogelijk overeenkomstig te krijgen. Met het programma SPSS versie 18 zijn de data geanalyseerd en daarvoor zijn independent sample T-testen gebruikt.

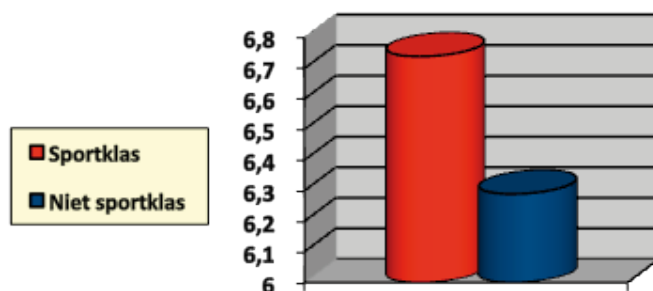
Het onderzoek op de Schoter Scholengemeenschap is begonnen in de cursus 2010 met de start van sportklassen voor brugklasleerlingen. In totaal ging het om 40 sportklas- en 40 niet-sportklasleerlingen. Beide groepen hadden 18 meisjes en 22 jongens afkomstig uit de schooltypen vmbo, havo en vwo. Op het St. Nicolaaslyceum, waar al een aantal jaren sportklassen functioneren, is het afgelopen schooljaar onderzoek gedaan naar de motivatie en rapportcijfers van leerlingen uit de eerste drie leerjaren. De onderzoeksgroep bestond uit 143 leerlingen, waarvan 72 uit de niet-sportklassen, 71 uit de sportklassen, 86 jongens, 57 meisjes en ze zitten allemaal op het vwo.

Rapport 1

Rapport 2

Bron: Bausch, 2011, p.13

Figuur 1: Gemiddelde rapportcijfer brugklasleerlingen Schoter Scholengemeenschap 2010-2011

Tabel 1: leerlingen Schoter Scholengemeenschap 2010-2011

	1NS vmbo	1S vmbo	1NS havo	1S havo	1NS vwo	1S vwo
Aantal deelnemers	9	9	19	19	12	12
Jongens	4 (9%)	4 (9%)	10 (23%)	10 (23%)	8 (18%)	8 (18%)
Meisjes	5 (14%)	5 (14%)	9 (25%)	9 (25%)	4 (11%)	4 (11%)

Tabel 2: leerlingen St Nicolaaslyceum 2011-2012

	1NS vwo	1S vwo	2NS vwo	2S vwo	3NS vwo	3S vwo
Aantal deelnemers	25 (24)	23 (21)	26 (24)	21 (20)	21 (19)	27 (24)
Jongens	16 (64%)	12 (52%)	19 (73%)	9 (43%)	13 (62%)	17 (63%)
Meisjes	9 (36%)	11 (48%)	7 (27%)	12 (57%)	8 (38%)	10 (37%)

Resultaten

Voor het meten van de motivatie is de schriftelijke vragenlijst PMT-K-2 afgenomen en daarnaast zijn gemiddelde rapportcijfers tussen leerlingen uit de sportklas vergeleken met niet-sportklasleerlingen.

De brugklasleerlingen uit de sportklassen van de Schoter Scholengemeenschap scoorden in het schooljaar 2010—2011 gemiddeld hoger op de test dan de brugklassers uit de niet-sportklassen ($p=0,00$). Uit de resultaten van het onderzoek van Bausch (2011) bleek verder dat de leerlingen uit de sportklassen een hoger gemiddelde rapportcijfer haalden op hun eerste twee rapporten dan de leerlingen uit de niet-sportklassen ($p=0,00$). De gemiddelde scores bij het eerste rapport waren 6,83 voor sportklassers en 6,31 voor niet sportklassers, bij het tweede rapport waren de gemiddelden respectievelijk 6,74 en 6,29 (zie figuur 1). Aangezien het onderzoek begin mei werd afgerond is het overgangsrapport buiten beschouwing gebleven.

Op het St. Nicolaaslyceum zijn in het schooljaar 2011-2012 uit de eerste drie leerjaren 143 leerlingen vergeleken op motivatie en het gemiddeld rapportcijfer (Slinger, 2012). In de eerstejaars sportklas werd een significant hogere motivatie gemeten in vergelijking tot de eerstejaars niet-sportklas ($p=0,01$). Voor de leerlingen uit het tweede en derde leerjaar werd geen significant verschil gevonden. Bij vergelijking van de gemiddelde rapportcijfers tussen sportklasleerlingen en niet-sportklasleerlingen werden ook geen significante verschillen gevonden. In de tabel 3 zijn de resultaten van de prestatie-motivatie en de gemiddelde rapportcijfers van de verschillende klassen weergegeven. Ook in dit onderzoek bleef het overgangsrapport buiten beschouwing.

Gemiddelden en standaarddeviaties van de p-schaal, rapport 1 cijfer, rapport 2 cijfer en rapport 3 cijfer per groep.

Discussie en conclusie

Zijn leerlingen die veel sporten en bewegen op en vanuit school meer intrinsiek gemotiveerd en presteren ze in andere leergebieden beter >>

Contact:

h.h.t.bax@hva.nl

dan leerlingen die alleen de reguliere lessen b&s hebben?

Het onderzoek van Bausch (2011) uitgevoerd op de Schoter Scholengemeenschap vond tussen brugklassers van sportklassen en niet-sportklassen zowel voor de motivatie als voor het gemiddelde rapportcijfer verschillen. Bij het onderzoek op het St. Nicolaaslyceum (Slinger, 2012) werd alleen een verschil gevonden op de prestatie-motivatietest bij de brugklassers. Bij de leerlingen van de tweede- en derdeklas werden geen verschillen gevonden met betrekking tot het gemiddelde rapportcijfer en ook niet op de prestatie-motivatietest. De leerlingen van het St Nicolaaslyceum zitten allemaal op het vwo en de sportklassen van de Schoter Scholengemeenschap is een gemengde groep, bestaande uit leerlingen van vmbo, havo en vwo. Het zou kunnen zijn dat leerlingen van het vwo sowieso intrinsiek gemotiveerd zijn om te presteren voor alle schoolvakken. Ze kunnen goed leren en dat vertaalt zich in goede rapportcijfers. Wellicht geldt het effect van meer bewegen en sport op school voor een grotere motivatie vooral voor vmbo-leerlingen.

Het gegeven dat de sportklas op de Schoter Scholengemeenschap nieuw is, kan gezorgd hebben voor een extra effect op de motivatie van de brugklassers voor school. In het schooljaar 2011-2012 heeft het onderzoek een vervolg gekregen, maar het onderzoeksverslag is nog niet afgerond (Van Egmond, 2012).

Verder valt op te merken dat de leerlingen die extra lessen b&s volgen in de hogere leerjaren weliswaar niet beter maar ook niet slechter scoren als gekeken wordt naar de gemiddelde rapportcijfers. Uit onderzoeken van Bailey (2006, 2009) en Stegeman (2007) bleek dat extra sport geen nadelige invloed heeft op cognitieve schoolprestaties en positief kan uitwerken. Natuurlijk heeft ook de kwaliteit van lessen b&s een grote invloed op plezier en de motivatie van kinderen voor school. Onderzoek naar positieve indicatoren, zoals de

pedagogische rol van de leraar, de verantwoordelijkheid voor het leerproces door de leerlingen, de wijze van waarderen van leerprestaties et cetera, is alleszins de moeite waard. Volgens de SDT (Ryan & Deci, 2000) is het vervullen van de behoefte aan competentie, autonomie en sociale verbondenheid voor het behoud van intrinsieke motivatie van groot belang. Over het algemeen vinden jeugdigen b&s één van de leukste vakken op school (Stegeman, Bax, Hoekman & Slotboom, 2007) en juist daarom zou aangenomen kunnen worden dat het leergebied positief bijdraagt aan intrinsieke motivatie, zelfregulatie en welbevinden.

Referenties

Bailey, R. (2006). Physical education and sports in schools: a review of benefits and outcomes. *Journal of School health*, 76, 397-401.

Bailey, R. (2009). Physical education and sports in schools: a review of benefits and outcomes. In R. Bailey & D. Kirk (eds.), *The Routledge physical education reader*. Trowbridge, Wiltshire Great Britain: The Cromwell Press.

Bausch, S. (2011). *De invloed van extra sport bij middelbare scholieren op het presteren en op de motivatie voor school*. Kennisbank Hogeschool van Amsterdam, <http://kennisbank.hva.nl>.

Bax H. (2010). *De samenleving over de kwaliteit van bewegen & sport op school*. Zeist, Jan Luiting Fonds.

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Berkel, M. van, Dokkum, G. van, Mulder, M.J., & Nienhuis, J. (2011). *Human movements and sports in 2028*. Enschede: SLO.

Egmond, P. van (2012). *De invloed van extra sport op prestatie en motivatie voor school bij middelbare scholieren*. Amsterdam: ALO (onderzoeksverslag i.o.).

Hermans, H. (2011). *PMTK-2: Prestatie Motivatie Test voor kinderen*. Amsterdam: Pearson.

Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

Slinger, T. (2012). *Extra sportonderwijs in de onderbouw van de middelbare school*. Amsterdam: ALO (onderzoeksverslag, interne publicatie).

Stegeman, H. (2007). *Effecten van sport en bewegen op school. Een literatuuronderzoek naar de relatie van fysieke activiteit met de cognitieve, affectieve en sociale ontwikkeling*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Stegeman, H., Bax, H., Hoekman, R. & Slotboom, M. (2007). Aspecten van de kwaliteit van lichamelijke opvoeding. In: H. Stegeman (red.), *Naar beter bewegingsonderwijs. Over de kwaliteit van sport en bewegen op school*. 's-Hertogenbosch/ Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.

	1NS	1S	2NS	2S	3NS	3S
P-schaal, gem	4.75*	6.43*	5.04	4.25	5.11	4.46
P-schaal, sd	1.567	1.720	1.876	1.372	1.792	1.382
R1 cijfer, gem	7.247	7.466	6.931	6.882	6.553	6.449
R1 cijfer, sd	0.5482	0.5015	0.5050	0.7008	0.6662	0.5529
R2 cijfer, gem	7.093	7.281	6.771	6.901	6.331	6.429
R2 cijfer, sd	0.4840	0.4474	0.4998	0.6362	0.7564	0.5414
R3 cijfer, gem	7.052	7.319	6.767	7.022	6.389	6.483
R3 cijfer, sd	0.4882	0.4657	0.5001	0.5854	0.6686	0.5227

* significant, p < 0,05 Bron: Slinger, 2012, p.11

Noot

- In deze tekst zal bewegen & sport (b&s) als overkoepelend begrip worden gebruikt voor het verplichte schoolvak. Het is de naamgeving voor het leergebied in de vernieuwde onderbouw van het voortgezet onderwijs. Daarnaast wordt gesproken over de leraar b&s. Hiervoor is gekozen omdat dit begrip het beste aansluit bij de eigentijdse naam van het leergebied.

Hilde Bax is verbonden aan de ALO van de Hogeschool van Amsterdam als hoofddocent. Voor dit artikel heeft zij dankbaar gebruik gemaakt van de onderzoeken van Suzanna Bausch en Timo Slinger. ◀

Tabel 3: Prestatie-schaal en gemiddelde rapportcijfers met de standaarddeviatie